

Сучасна українська прочанська проза (на прикладі твору «Подорож на Афон: подорожні нотатки та роздуми паломника» Богдана Панкевича)

Стаття присвячена розгляду сучасної релігійно-культурної прочанської прози як різновиду мандрівної прози в українській літературі XXI століття, прочитавши яку, реципієнти мають змогу задовольнити свої духовні потреби. У дослідженні окреслено еволюцію та вказано на основні тенденції в розвитку прочанської прози в українській літературі від давніх до новітніх часів.

Ключові слова: проща, прочанська література, прочанин.

Постановка наукової проблеми та її значення. «Сучасна техногенна епоха ставить перед людиною багато завдань та викликів, подолання котрих має призвести до фундаментальних змін і зрушень в розвитку людства, характер котрих залежить від рівня свідомості та відповідальності кожної людини особисто» [14].

Місце і сутність людини у світі – це основне питання філософії. Люди хочуть знайти відповіді на різні життєві питання. Засобом пізнання світу є почуття, а результатом пізнання є знання. Знання потрібні для задоволення потреб: біологічних, соціальних, духовних. Щоб наша особистість стала щасливою і сильнішою, потрібно задовольнити потреби. Справжні потреби мають духовне начало. Кожна людина має потребу в задоволенні почуття прекрасного, у моральному вдосконаленні, у пізнанні навколишнього світу. Тому закономірно, що в Україні, на тлі політико-економічних проблем людина шукає спокою, умиротворення, тому часто «пускається в мандри», щоб мати шанс для розмірковування, для кращого пізнання себе.

У першу чверть XXI століття стає все більш популярною мандрівка до святих місць, щоб їх побачити чи доторкнутися. Така цілеспрямована релігійна мандрівка називається паломництвом (по-українськи – прощеною).

Аналіз досліджень цієї проблеми. В Інтернет-енциклопедії «Wikipedia» зазначено, що слово паломництво походить від лат. palma і означає «пальмова гілка». Це мандрування віруючих людей до святих місць (наприклад, у християн – до Єрусалима, Палестини чи на Святу гору (Афон), у мусульман – до Мекки й Медини тощо). Термін походить від звичаю прочан привозити з Єрусалима пальмову гілку [8], яку тримали під час заутрені біля Гроба Господнього у Вербну неділю.

Зрозуміло, не кожен українець має змогу стати прочанином (паломником) і помандрувати до Святої Землі, а тому змушений задовольняти свою духовну потребу читанням прочанської (паломницької) літератури.

У «Літературознавчій енциклопедії» поняття «паломницька література» та «прочанська література» подані як синонімічні. Вказано, що прочанська література – жанр літератури, твори, що поширилися з розвитком християнства, присвячені опису мандрів прочан (лат. Palma – «долоня»), пілігримів (старонім. pilgrim, від італ. pellegrino, з лат. peregrinus – «чужинець»), паломників, які, сповідуючи ідеї аскетизму, ригоризму, іноді чернечої суворості, відвідували святі місця, пов'язані з перебуванням Ісуса Христа, апостолів, отців церкви, подвижників віри [6, с. 287].

Отже, мандрівника, тобто того, хто відвідує святі місця, у прочанській літературі називають прочанином, пілігримом, паломником, богомольцем, подорожнім, калікою перехожою (від грец. «взуття»). Переважно це були люди «церковні» та прирівнювалися до духовенства.

У «Літературознавчому словнику-довіднику» за редакцією Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка зазначено, що паломницька література (ходіння) – своєрідні путівники, які містили найнеобхіднішу інформацію про «святі місця», відомості про природні багатства. Їх зміст формувався під впливом релігійних, апокрифічних легенд, доповнювався розповідями проповідників, монахів [7, с. 516]. В Інтернет-енциклопедії «Wikipedia» уточнено, що це жанр давньоруської літератури [9].

До речі, у сучасній літературознавчій науці піддається сумніву правомірність існування самого терміна «давньоруський жанр» і вживання сучасного термінологічного апарату до давньоруської книжності [13]. Сучасне поняття жанру в XXI столітті має інше наповнення, ніж це було в X столітті. «Рамки літератури в ту добу були значно ширшими, аніж зараз», – підтверджує В. І. Пахаренко. Уточнює: «Сюди входили майже всі писані тексти (тому прийнятнішим для цього періоду є термін не “художня література”, а “письменство”») [11, с. 56]; додаємо: і «словесність».

До вивчення середньовічних творів про прочанство зверталися дослідники Н. Торкут, В. Березкіна, П. Білоус, Б. Данциг, Н. Прокоф'єв, К.-Д. Зіман та ін.

Метою цієї статті є наукова спроба виявити існування прочанського жанру в українській новітній літературі XXI століття. Реалізація поставленої мети потребує вирішення таких **завдань**: виявити сучасну зумовленість прочанства; окреслити основні тенденції в розвитку прочанського жанру; дослідити порушені проблеми у прочанській літературі; вказати на еволюцію творів цього жанру в українській літературі від давніх до новітніх часів.

«У контексті сучасних уявлень людини про світ, її естетичних, морально-етичних орієнтацій та переконань розповіді паломників навряд чи можуть послужити об'єктом широкого зацікавлення та естетичних переживань», – зазначає дослідник П. Білоус [1, с. 10]. Ми частково погоджуємося з цією тезою та хочемо довести, що література вказаного типу все більше викликає зацікавлення й інтерес у читачів, але новітніх літературознавчих досліджень із цієї проблеми є обмаль. Цим зумовлено актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження стали подорожні нотатки Богдана Панкевича – українського політика, громадського діяча, публіциста, дипломата, почесного консула Королівства Нідерланди у Львові, депутата Львівської міської ради у 2010–2015, члена Несторівської групи, голови ради «Української Галицької Асамблеї», які видані в 2013 році та мають назву «Подорож на Афон: подорожні нотатки та роздуми паломника».

Предметом дослідження є розгляд феномену сучасного українського прочанства як подорожі, що сприяє розвитку мандрівної прози та має велике моральне й духовне значення для сучасної вільної людини, котра шукає «нестандартних підходів до проблемних релігійних і життєвих питань».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Прочанська література є різновидом мандрівної літератури. Вкажемо також, що поняття «мандрівна література» в українському літературознавстві синонімічне до поняття «подорожня література», хоча саме в такому вигляді в українських словниках, довідниках й енциклопедіях не зустрічається, за виключенням «Малої літературної енциклопедії», яку склав Павло Богацький і видав у Сідней в 2002 році: «мандрівна література – літературний твір, в якому оповідається про дійсну або вигадану мандрівку в чужий, невідомий або малознаний край. В “мандрівній літературі” описуються спостереження, враження мандрівника, його випадки і пригоди» [2, с. 122].

Дослідники сходяться на думці, що прочанство має дві форми: внутрішню (духовно-інтелектуальну, метафізичну) – духовний шлях до Бога, «наслідування Христа», пізнання суті вічного; зовнішню (просторову, фізичну) – рух до Святих місць.

Прочанин на духовно-інтелектуальному рівні веде діалог у декількох вимірах: 1) у духовному – осмислення релігії, біблійних текстів; 2) у соціальному – науково-раціональне дослідження історії, політики, суспільного устрою чужої країни й порівняння зі своєю батьківщиною; 3) у культурному – прочанин порівнює мистецьку спадщину інших країн світу з образотворчими канонами та формами своєї країни. Як наслідок – прочанин приходять до нового розуміння картини світу та до необхідності поглибленого дослідження власної культури, соціальності та історії. Збагачуючись новим, він зберігає зв'язок з рідною культурною скарбницею.

«Паломництво – це різновид мандрівки, але такої, що завжди передбачає двоплановість – тобто дія відбувається одночасно як у реальній, так і в духовній площині», – зазначає Н. Кірносова [5, с. 4]. Це ж зауважує П. Білоус: «...Шлях має дві форми: рух як географічне, просторове пересування і як зміна внутрішнього стану» [1, с. 19].

Протоієрей Андрій Власенко у своїй книзі мандрів, яка була видана в 2010 році і має назву «На кораблі спасіння», висловлює подібні думки: «Кожна проща – це пізнання істинного Бога, тому з давніх-давен справжні християни мандрують не лише по горизонталі, а й від землі до Неба, сполучаючи фізичний рух і духовний поступ» [3, с. 3].

Ю. Полежаєв переконує, що прочанська література не є застиглою категорією зі стандартними типологічними рисами (правдивістю, документальною достовірністю, об'єктивністю, фактографічністю). Дослідник доводить, що «стійкі закони жанру не зупинили поступу, а тільки розвинули його», що прочанська література є «прообразом тревел-журналістики» [12, с. 89–94].

Життя, ходіння, агіографії, мандрівні (подорожні) нотатки, подорожні замітки, які трансформуються в (по-)дорожні записки, листи, щоденники або в (по-)дорожній нарис – ці всі жанри починалися з прочанської літератури. Тобто прочанська література в наші дні не вичерпала свій ресурс і не відійшла в минуле, тому що еволюціонувала в мандрівну прозу, далі модифікуючись у туристичний (або тревел) нарис чи подорожній соціальний нарис. Модифікацію подорожного нариса досліджують С. Белькова, М. Варич, Т. Ковальова.

На прикладі подорожніх нотаток «Подорож на Афон» Б. Панкевича розглянемо, як феномен сучасного українського паломництва сприяє розвитку мандрівної прози.

Отож, кожного мандрівника щось спонукає здійснити мандрівку. «Мене заінтригувало, що це за особливе місце [Афон], куди так важко потрапити?» [10, с. 4]. Для Б. Панкевича прочанство стало метою подорожі. Автор пише про сучасні наміри паломників, які є більше світськими, ніж релігійними: «Багато людей приїжджають на Атос власне для того, щоб відпочити від постійних проблем нашої цивілізації, від політики, від воєн і протистоянь» [10, с. 19]. Саме такою світською («літургійного і молитовного досвіду я майже не мав» [10, с. 12]), не церковною людиною є і сам автор, який веде оповідь від першої особи і постійно звертається до своїх уявних читачів. Такий спосіб нарації є однією з ознак мандрівної прози. «Весь відведений на паломництво час буду використовувати максимально інтенсивно, щоб побачити якнайбільше монастирів, а також постараюся помолитися на вершині Святої Гори» [10, с. 4]; «викладення моїх суб'єктивних думок прошу сприйняти лише як спонукання до роздумів і до творення власних незалежних висновків» [10, с. 140].

Ще одна ознака мандрівної прози – це поняття маршруту екскурсії як заздалегідь встановленого й визначеного шляху, тому що саме маршрут певною мірою формує та стандартизує зміст і весь сюжет твору. «Мене чекала невдача – виявилось, що <...> потрібно зголоситися щонайменше за п'ять-шість місяців до запланованої мною дати» [10, с. 4]. «Намагаюся ще раз, вже тепер на місці, укласти реальний, але максимально насичений план перебування на Атосі» [10, с. 12]. Герой рухається запланованим маршрутом подорожі (Львівський аеропорт – Салоніки (друге за величиною місто в Греції) – Уранополіс – Атос), який калейдоскопічно фіксує, ніби об'єктивом фотоапарата.

Вирушаючи в подорож, майже кожна людина відчуває легкий дискомфорт перед невідомим; автор намагається передати цей психологічний стан: «Моїй слов'янській натурі було трохи тривожно – не звикли ми планувати точну дату поїздки майже за півроку наперед» [10, с. 6].

Щоб заспокоїти читача й не викликати в нього неспокій, сказати, що мету було реалізовано, письменник зразу ж констатує: «Подорож мені вдалася» [10, с. 4]; «я отримав велику користь і задоволення, яке намагаюся розділити із найширшим колом осіб. Прагну зацікавити читачів і запропонувати їм здійснити паломництво на Атос» [10, с. 4].

У мандрівній прозі – опис психологічного стану мандрівника теж є однією з жанрових ознак. Погоджуємося із тезою сучасного письменника мандрівної прози Максима Кідрука з тревелогу «На Зеландію!», що книги про мандри «цікаві в першу чергу через те, що трапилося з їхніми авторами, і аж ніяк не через те, як вони написані» [4, с. 10].

Ще з XVII століття на зміст паломницьких нотаток почали впливати раціональні знання та енциклопедизм автора [1, с. 147]. Б. Панкевич теж веде аналітичні роздуми про звичаї: «Наявність крісел у православному грецькому храмі переконала мене, що звичай стояти у церкві є не так православним, як, скоріше, російським, і на західноукраїнських теренах утвердився аж за радянських часів, коли діючих церков було мало і стоячи могло поміститися якнайбільше людей» [10, с. 8]. Такі другорядні звичаї з часом стають обрядами, елементами віри й віруючі люди потім їх самовіддано захищають.

Про те, що в сучасну українську мандрівну прозу автори залучають наукові, історичні дані, свідчить наведені факти із цього твору: «Якщо людина античних часів, середньовіччя чи навіть епохи бароко бачила чітко внутрішнім зором картини майбутнього, то заледве чи могла коректно описати технічний бік побаченого, позаяк звичайні матеріальні речі наших часів ще навіть 200 років тому неможливо собі навіть уявити» [10, с. 42]; «настоятель Есфігменського монастиря на Атосі отримав одкровення від Господа, щоб відіслати нещодавно постриженого в ченці Антонія на

батьківщину для заснування аналогічного чернечого чину» [10, с. 30]; «Шкода, що наш гетьман Хмельницький учинив так необачно» [10, с. 45]; «У VIII столітті у Візантії за наказом імператора розпочалося нищення ікон (іконоборство)» [10, с. 55]; «хоча знав із багатьох прованських історій і спогадів паломників про те, що...» [10, с. 32]; «давні висловлювання святого Косми Етолійського» [10, с. 42].

«Дорога у паломницькому творі – це приховане сподівання, можливість реалізувати намір» [1, с. 146]. Дорога, яку здійснює сучасний паломник, надихає його на філософські роздуми; він намагається об'єктивно висвітлити факти, суспільні процеси, явища, при цьому розуміє, що їхня суть найкраще розкривається в порівнянні. Б. Панкевич пише про соціальне й політичне життя країни, яку відвідав: «Греки на своє життя в останні роки трохи скаржаться: кажуть, що у той рік середня зарплатня робітника була 800 євро, а іноземцям платили не більше 600. Ціни в Греції доволі високі, європейські. ЄС запровадила жорсткий контроль за фінансами країни, і уряд має на всьому економити» [10, с. 18], автор паралельно говорить і про українські справи: «<...> на Харківщині люди страхаються НАТО, мало що знають про Голодомор та інші російсько-радянські репресії проти українців» [10, с. 18]. Аналізуючи чужий досвід, автор відтіняє слабкі місця сучасних українців. Такий твір спонукає думати, зіставляти, порівнювати, відбирати все цінне, корисне з чужого досвіду, і таким чином краще розуміти власні прорахунки і переваги: «Я отримав наявне підтвердження того, що “улюблений” нами двоголовий орел не є російським прапором – його вони привласнили від Візантії так само, як кольори прапора у голландців, одночасно “позичивши” назву держави та церковну митрополію у Києва» [10, с. 91]. Іноді такі порівняння мають політичний характер: «І не дарма аж до сьогодні триває така активна конкуренція між першим і третім “римами” за підпорядкування нашої благословенної землі своїм впливам та інтересам» [10, с. 137]; «московські церковні ієрархи фактично <...> підтримували <...> віроломну військову окупацію України» [10, с. 46].

«Подорож на Афон...» містить досить багато загадок з нашої історії, які ще й до сьогодні залишаються «білими плямами»: «навіть у наш час значна частина українців усе ще має доволі хибне уявлення як про історію свого народу, так і про власну національну ідентичність» [10, с. 107]. Автор приділяє увагу проблемам, які суголосні з сучасною епохою. Треба зазначити, що невідірваність від часу в якому живеш, аналіз соціальних реалій – це теж ще одна з ознак мандрівної прози: «бізнес є бізнес, навіть на Атосі» [10, с. 66]; «узаконена і спонсорована державою, вона [Церква] поступово втратила здатність морально протистояти царям і вельможам» [10, с. 99].

У «Подорожі на Афон...» Б. Панкевича часто йдеться про Україну. Очевидно, автор любить свою батьківщину, є її патріотом: «Ноги на сухій глині не ковзають, як на вологих лісових стежках наших Карпат» [10, с. 31]; «У нашій Києво-Печерській лаврі останки святих людей лежать нетлінними. Про нетлінні мощі померлих на Атосі я не чув» [10, с. 29].

Критично осмислюючи відоме й маловідоме, фіксує свої роздуми, Б. Панкевич намагається розширити коло знань читача і дати поживу для роздумів: «У наш час щораз більше критично думуючих людей у душі протестують проти традицій, коли кожна конфесія інтерпретує на свій лад Слово Боже та історію Церкви, породжуючи таким чином недовіру, розбрат, а то й ворожнечу поміж людьми, віруючими в єдиного Господа Ісуса Христа. І тому добру історичну перспективу має екуменізм, а не традиційна «закритість» кожної конфесії та міжконфесійні протистояння» [10, с. 53]; «монастирі і скити заселені менш ніж на десять відсотків од колишньої максимальної чисельності» [10, с. 62]; «матеріальна розкіш убрання священників та оздоблення храмів зовсім не пасує до самого духу і концепції Христового вчення» [10, с. 93]; «сам факт нагородження церковним орденом виглядає досить таки дивно» [10, с. 91]; «не розумію, який є сенс кільканадцять разів повторювати фразу «Господи помилуй!» [10, с. 103]; «можемо припустити також, що одна з найважливіших Господніх заповідей «Не бійся!» була прихована від більшості людей на півтори тисячі років. Це універсальна заповідь, основа людської гідності» [10, с. 75]; «коли вже суспільство доросте до того рівня, щоб відмовитися від безглузвих умовностей, а більше робити реальних справ у напрямку історичного примирення і релігійної злагоди?» [10, с. 86].

Сучасна Церква втрачає свої важелі впливу, тому що не встигає за інтертехнологічним, трансформерним суспільством: «у наш час відставання церковних напрацювань від обставин сучасного світу знову стає щораз відчуттям» [10, с. 131]; «Церква, що традиційно звикла мати справу з слухняною паствою, не може у зрозумілій формі на рівні світосприйняття і мислення сучасної освіченої людини

пояснити небажаність дошлюбного інтимного життя, а також потребу пізнішого дотримання подружньої моногамії» [10, с. 129]. Критичний підхід поєднується з іронією: «Слово Боже для абсолютної більшості віруючих було доступним виключно в інтересах священників, а літургія звучала для них так само зрозуміло, як би для нас сьогодні звучали тибетські молитви» [10, с. 72].

Б. Панкевич приходить до розуміння екуменізму. Екуменізм (грец. «уся земля») – це рух за об'єднання християнських церков. Про віру письменник говорить так: «Зрештою, чи не гнівимо ми Господа, визначаючи себе як “православний” чи “католик”, а не просто як “християнин”? [10, с. 90]; «християни, мусульмани і євреї по суті вірять в одного і того є єдиного Бога Творця, Вседержителя» [10, с. 115]. Можливо, нині це і є духовним запитом суспільства. У всякому разі це не нова (пригадуємо Г. Сковороду – християнського богослова, котрий теж не робив поділу на православ'я і католицизм, а говорив про християнство загалом), але свіжа думка у теперішньому глобалізованому суспільстві. Автор як провокатор змушує читача замислюватися й відкривати свої істини, залучає реципієнта до дискусії. Невипадково в анотації зазначено: «Автор подає своє бачення розв'язання одвічних міжконфесійних суперечок, проблеми столітнього викривлення догм християнства та вільного трактування, а також розмірковує, як донести розуміння глибинної суті релігії до сучасної людини».

Після здійснення паломництва мандрівник змінюється. «Я отримав краще розуміння життєвих пріоритетів», – зазначає письменник вустами мандрівника; додає: «перебування на Атосі спонукає до роздумів» [10, с. 125–126].

У багатьох творах, які представляють мандрівну прозу, мандрівник обов'язково згадує про сонце й час – циклічні, нікому непідвладні явища. Ці образи – свідчення авторського звернення до загальнолюдських / вічних / духовних проблем. Не обійшовся без цих образів і Б. Панкевич: «схід сонця тривав усього кілька хвилин, бо потім воно залізло попід низькі хмари» [10, с. 35]; «тут користуються так званим візантійським часом, він цілком відмінний від нашого – у більшості монастирів нова доба настає із заходом сонця» [10, с. 47].

Реальність подій, описаних у «нотатках», підтверджують уміщені в книзі фотографії, додатки, практичні поради: «подаю деяку практичну інформацію про розклади руху транспорту, ціни та деякий розпорядок монастирів» [10, с. 4].

Хочеться додати, що «Подорож на Афон...» Б. Панкевича має зацікавити жінок, адже вони на мають змоги відвідати Афон. У цьому ще одна практична цінність мандрівної прози.

Висновки. Отже, підбиваючи підсумки, проаналізуємо умовну еволюцію прочанської літератури від середньовіччя до постмодернізму, яка, звичайно ж, залежить від особи прочанина:

<i>Середньовіччя</i>	<i>Постмодернізм</i>
Мета подорожі	
спокута	самопізнання
Мотивація до подорожі	
сама подорож (подолання важкого, небезпечного шляху – «дороги життя»)	прочанство
Бажання паломника	
має духовне підґрунтя	викликане інтересом до соціальних, політичних, економічних, історичних, географічних і культурних досягнень інших народів
Модель поведінки прочанина спирається на	
виконанні боргу, підкріпленого вірою	бажанні взнати новий простір
Сприйняття подорожі свідомістю	
релігійною	художньою
Вимір, у якому прочанин веде діалог	
духовний	духовний, соціальний, культурний
Призначення описів мандрів прочанином	
церковно-ужиткове	світське
Про що хоче розповісти прочанин своєму читачеві	
про незвідане	пропонує поглянути на знайомі речі з іншого боку

Прочанин свої враження	
фіксує (вони не обов'язково пов'язані між собою)	описує (свій психологічний стан і шукає шляхи для його удосконалення)
Позиція прочанина	
не усвідомлена (потрібно читати «між рядків»)	усвідомлена, чітко окреслена
Що отримує реципієнт, прочитавши твір	
зміцнюється у вірі	розширює коло знань, має поживу для роздумів
Географія подорожей	
стандартна	розширюється
Реальну подорож здійснити можна	
фізично	фізично й віртуально
Матеріальні труднощі прочанина	
мають вирішальне значення (сідлає коні, оснащує корабель і т. ін.)	не мають вирішального значення
Трансформація прочанської літератури	
«література факту» («non-fiction»)	«література вимислу» («fiction», «velles non-fiction» та ін.)
Зміщення акцентів	
вирішальне значення мають зовнішні елементи переміщення в просторі	головними стали почуття й переживання мандрівника
Мета прочанина при написанні прочанської літератури	
інформування, об'єктивне висвітлювання, простий опис	серйозне наукове осмислення; пропускання побаченого й пізнаного через власні почуття й емоції, які б адекватно сприймалися читачами; увага до деталей, нюансів
Композиція прочанського твору	
не впорядкована	продумана
Опис релігійних об'єктів	
має вирішальне значення	це лише екзотичне тло
Опис хронотопу «дороги»	
протокольний характер	причинно-наслідкові зв'язки
Сприйняття простору	
вертикальне	горизонтальне, лінійне
Принцип описів реалій зовнішнього світу	
хронологічний, географічний	моделювання ситуацій
Жанрова трансформація прочанської літератури	
метажанр	жанр-«акумулятор» (синтетична жанрова модифікація, в котрій виявляються ознаки роману-автобіографії, роману-подорожі, оповідання, світського щоденника, репортажу та мемуарів)
Значення прочанської літератури	
пізнавальне	пізнавальне, аналітичне, політичне
Засоби для передачі вражень	
чорнило, папір, фарби	чорнило, папір, фарби, айпод, фотоапарат, фотокамера та ін.
Опис рефлексій прочанина (очікування і побачена реальність)	
досить невиразні	широко застосовується
Порівняльний аналіз (що було на території в минулому, що тепер)	
відсутній	широко застосовується

Феномен сучасного українського паломництва як релігійно-культурної подорожі сприяє розвитку мандрівної прози як формату художньо-документального метажанру («velles non-fiction»), має велике значення для розширення знань і поглядів сучасної людини.

Джерела та література

1. Білоус П. Українська паломницька проза: історія жанру / П. В. Білоус – К. : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1998. – 128 с.
2. Богацький П. Мала літературна енциклопедія / П. Богацький. – Sydney, Australia. – 2002. – 122 с.
3. Власенко А. На кораблі спасіння. Книга мандрів / А. Власенко. – К. : Софія, 2010. – 216 с.
4. Кідрук М. На Зеландію! : роман / М. Кідрук. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 256 с.
5. Кірносова Н. Жанрові і стильові особливості паломницької прози в англійській та китайській літературах (порівняльна характеристика) / Н. Кірносова // Наукові записки Києво-Могилянської академії. Гуманітарні науки. – К., 2003. – Т. 22, ч. 1. – С. 3–7.
6. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т. 2 / [автор-укладач Ю. І. Ковалів]. – К. : Академія, 2007. – 624 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
8. Паломництво [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2015. – 6 жовтня. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Паломництво>
9. Паломницька література [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 21. – Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Паломницька література](https://uk.wikipedia.org/wiki/Паломницька_література)
10. Панкевич Б. Подорож на Афон: подорожні нотатки та роздуми паломника / Богдан Панкевич. – Харків : Фоліо, 2013. – 156 с.
11. Пахаренко В. І. Українська література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Василь Пахаренко. – К. : Генеза, 2009. – 368 с.
12. Полежаєв Ю. Г. Паломницька література (ходіння) як праобраз тревел-журналістики / Ю. Г. Полежаєв // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – № 1 (13). – С. 89–94.
13. Решетова А. А. Древнерусская паломническая литература XVI-XVII вв. : (история развития и жанровое своеобразие) : дис. д-ра филол. наук : 10.01.01 / А. А. Решетова – М., 2006 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dslib.net/russkaja-literatura/drevnerusskaja-palomnicheskaja-literatura-xvi-xvii-vv.html>
14. Філіповський В. Сутність людини та її місце в сучасному світі [Електронний ресурс] / В. Філіповський // Соціотехнічні системи : інтернет-журнал ХайВей. – 2009. – 26 грудня. – Бібліогр.: з назви. – Режим доступу : <http://h.ua/story/246400>

Розинкевич Наталя. Современная украинская паломническая проза (на примере произведений «Путешествие на Афон: путевые заметки и размышления паломников» Богдана Панкевича). Стаття посвящена рассмотрению современной религиозно-культурной паломнической прозы как разновидности путевой прозы в украинской литературе XXI века, прочитав которую, реципиенты могут удовлетворить свои духовные потребности. В исследовании обозначена эволюция и указаны основные тенденции в развитии паломнической прозы в украинской литературе от древних до новейших времен.

Ключевые слова: паломничество, паломническая литература, паломник.

Rozinkevych Natalia. Contemporary Ukrainian Pilgrim Prose (on the Basis of “A Journey to Athos: the Traveller’s Notes and the Pilgrim’s Thoughts” by Bohdan Pankevych). The article examines the contemporary religious cultural pilgrim prose as a type of travel prose in Ukrainian literature of XXI century by reading which recipients may satisfy their spiritual needs. The evolution is outlined and the main tendencies in the development of pilgrim prose in Ukrainian literature from ancient to modern times are defined in the research.

Key words: pilgrimage, pilgrim literature, pilgrim.

Стаття надійшла до редколегії
16. 10. 2017 р.